

Ur.br.: 6/2 – 2022
Zagreb, 27. siječnja 2022.

Općina Erdut
Načelnik Jugoslav Vesić
nacelnik@opcina-erdut.hr

Općinsko vijeće
Predsjednik Jovo Vuković
opcinaer@inet.hr

Predmet: Prijedlog preimenovanja ulica nazvanih po pripadnicima ustaškog pokreta i dužnosnicima NDH

Poštovani,

U povodu *Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta* obraćamo vam se u vezi ulice u općini Erdut nazvane po pripadniku ustaškog pokreta, s pitanjem kada planirate razmotriti preimenovanje. Davanje počasti ustaškim dužnosnicima se naime može shvatiti kao glorifikacija zločinačkog pokreta, nepriznavanje patnje svih stradalih u ustaškom teroru kao i osporavanje zločina nad Židovima, Srbima, Romima te političkim neistomišljenicima u vrijeme Drugog svjetskog rata.

Ulica koju bi trebalo preimenovati je:
- ulica Josipa Astaloša, Dalj

Smatramo da je posve neprimjereno odavati priznanje pripadnicima ustaškog pokreta. Na suprotstavljanje glorifikaciji zločinačkog režima Nezavisne države Hrvatske sve nas obavezuju i izvorišne osnove Ustava u koje je upisano utemeljenje hrvatske državnosti „nasuprot proglašenju Nezavisne države Hrvatske (1941.) u odlukama Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (1943.)“.

Svjetski židovski kongres proveo je istraživanje imena ulica i trgova ulica na teritoriji Republike Hrvatske pod naslovom „Primjeri povijesnog revizionizma u Hrvatskoj“ na čije rezultate vam skrećemo pažnju. U prilogu Vam šaljemo dio istraživanja relevantan za Republiku Hrvatsku. Slična pisma upućujemo drugim jedinicama lokalne samouprave na području Republike Hrvatske u kojima još ima ulica nazvanih po pripadnicima ustaškog pokreta.

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Kuća ljudskih prava, Selska cesta 112c, HR-10000 Zagreb, tel: +385 1 457 2398, e-mail: kontakt@documenta.hr

Svjetski židovski kongres – Zagreb, Đorđićeva 11, Zagreb, tel: + 385 1 775 70 00, email: zagreb@wjc.org

Smatramo da je preimenovanje posebno hitno i važno u godini u kojoj se Republika Hrvatska priprema na predsjedanje *Međunarodnim savezom za sjećanje na holokaust* u 2023. godini.

Svjesni smo da se odluke o preimenovanju ne donose preko noći. Znamo i da jedinice lokalne samouprave nasljeđuju odluke prijašnjih tijela odlučivanja s kojima se sadašnja vijeća nužno ne slažu. Ipak smatramo da bi više od šest mjeseci nakon provedenih izbora trebali razmotriti i ta pitanja. Vjerujemo da bi period od godine dana do slijedeće godišnjice oslobođanja nacističkog logora smrti Auschwitz trebalo biti dovoljan za odabir primjerenijeg naziva iz Fonda imena iz kojeg se imenuju javne površine. Bit ćemo slobodni povremeno ponoviti naš upit. Također ćemo s medijima podijeliti informaciju o mjestima u kojima još uvijek ima imena ulica uvredljivih za preživjele, njihove slijednike i sve građane i građanke kojima je stalo do poštovanja ljudskih prava.

Ukoliko smatrate da bi vam bila korisna razmjena mišljenja putem telefonskog razgovora ili sastanka molimo vas da nam se javite. Vrlo rado ćemo se odazvati.

Pošto je istraživanje zaključeno 2020. godine proveli smo dodatne provjere podataka o ulicama dostupne internetskim putem. Ukoliko ste u međuvremenu preimenovali neku od navedenih ulica čestitamo vam i molimo da nam dostavite odluku nadležnog upravnog tijela.

S poštovanjem,

Vesna Teršelić, *Documenta* – Centar za suočavanje s prošlošću

 DOCUMENTA
CENTAR ZA SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

Ernest Herzog, Svjetski židovski kongres

Jedan od najkonkretnijih i najvidljivijih primjera povijesnog revizionizma u javnom prostoru su imenovanja ulica i trgova po pojedincima koji su na različite načine i u različitom kapacitetu bili povezani s ustaškim pokretom i NDH. Slijede konkretni primjeri vezani uz gradove i mjesta u Republici Hrvatskoj.

Primjeri su navedeni abecednim redom.

Arko Vladimir. Zagrebački poduzetnik koji je ranije podržavao Svetozara Pribičevića, a zatim (režimsku, dvorsku) Jugoslavensku nacionalnu stranku. Od 1941.-1945. opskrbljivao je njemačku, talijansku i hrvatsku vojsku svojim proizvodima. Poslije rata optužen je za suradnju s okupatorom i kvislingom. U trenutku uhićenja, u tvornici, ispio je cijankalij.¹⁸ **Ulica u Zagrebu – Ivanja Reka.**

Astaloš Josip. Osječki župnik i ustaški tabornik. Isticao se kao pristaša ustaškoga režima i bio među nositeljima ustaške politike. Kao svećenik sudjelovao i u prekrštavanju Srba. Nakon uhićenja i suđenja, javno je smaknut u Dalju 5. 8. 1945. godine.¹⁹ **Ulica u Dalju – Općina Erdut.**

Bakić Petar. Kao bivši član desne frakcije HSS-a u dubrovačkom kotaru pristupa ustašama 1941. godine. Prvih dana ustaške vlasti u Dubrovniku bio u skupini ustaša (Marčelo Brkan, Luka Butigan, Frano Banić, Ivo Juvančić, Vlaho Matičević koje je predvodio prijeratni ustaša Antun Dužević) koja se isticala u provođenju terora nad Srbima i Židovima.²⁰ **Ulica u Dubrovniku.**

Bonifačić Antun. Od 1941. radi u Odjelu za kulturne veze pri Ministarstvu vanjskih poslova NDH i potpredsjednik je Društva hrvatskih književnika. U svibnju 1945. izbjegao iz zemlje u Argentinu, neko vrijeme živio u Brazilu, a potom u SAD-u. Godine 1973. preuzima vodstvo Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, kako je Ante Pavelić preimenovao ustaški pokret u drugoj emigraciji.²¹ **Ulica u Zagrebu – Ivanja Reka.**

Budak Mile. Dugogodišnji član ustaškog pokreta, doglavnik i ministar u Vladi NDH. Jedan od vodećih ustaških ideologa i potpisnik rasnih zakona.²² **Ulice u Drage – Pakoštane, Slavonski Brod, Vinkovcima, Pagu, Pleternici, Jasenicama, Vrani, Sveti Rok - Lovinac, Rašćica - Klakar. Ima i mul (dio obale) u Bilicama.**

¹⁸ Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941.-1945., Zagreb 1997., 10-11.

¹⁹ Fikreta Jelić-Butić, Ustaše i Nezavisna Država Hrvatska 1941-1945., Zagreb 1977., 218-219.

²⁰ Franko Mirošević, "Dubrovnik i dubrovački kotar od Banovine Hrvatske do talijanske reokupacije (od rujna 1939. do rujna 1941.)", Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, No. 53, 2011., 243-279.

²¹ Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941.-1945., Zagreb 1997., 44-45.

²² Isto, 53-55.

Cecelja Vilim. Katolički svećenik. Imao je čin ustaškog dopukovnika, bio je vikar Poglavnikovog tjelesnog sdruga (PTS) i zamjenik vojnog vikara oružanih snaga NDH. Sudjelovao je i u organizaciji prelazaka pojedinih dužnosnika NDH i drugih političkih izbjeglica iz Europe u Južnu Ameriku i SAD.²³ **Ulica u Svetom Iliji.**

Cvitan Gabrijel. Književnik, učitelj i ravnatelj pučke škole na Kaptolu, te potom izvjestitelj Ministarstva narodne prosvjete NDH. Bio u partizanskom zarobljeništvu. Tvrdio tijekom istrage da je bio pristaša predratnog HSS-a i Antuna Radića te da je NDH njemačka tvorevina. Godine 1941. napisao pjesmu posvećenu poglavniku Anti Paveliću. Nakon sloma NDH povlačio se u Austriju, gdje je ubijen.²⁴ **Trg u Zatonu.**

Debelić Šime. Uoči propasti Kraljevine Jugoslavije otvorenije se povezuje s pojedincima iz ustaškog domovinskog vodstva (S. Kvaternikom, M. Lorkovićem i dr.) i sudjeluje u pregovorima s E. Veesenmayerom u travnju 1941. oko proglašenja nezavisne Hrvatske pod zaštitom nacističke Njemačke. Napušta HSS i pristupa ustaškome pokretu. Nakon proglašenja NDH povjerenik je Ministarstva seljačkoga gospodarstva i prehrane u Gospodarskoj zajednici, te od srpnja 1944. do veljače 1945. državni tajnik za prehranu. Radio na pridobivanju pojedinih članova HSS-a u ustaški pokret.²⁵ **Ulica u Vinkovcima.**

Grgec Petar. Književnik i katolički djelatnik. Radio kao profesor na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji, te kao ravnatelj I. realne gimnazije u Zagrebu. Bio je suradnik *Hrvatske enciklopedije*, I.-V. (1941.—45.), te dvosveščanog djela *Naša domovina* (1943.). Za vrijeme NDH surađivao je u dnevnom i tjednom tisku. Godine 1945. osuđen na sedam godina robije, kaznu izdržavao u Staroj Gradiški i Lepoglavi.²⁶ **Ulica u Zagrebu.**

Jurčić Vladimir. Profesor i književnik koji je između ostaloga sudjelovao u ustaškoj promidžbi i indoktrinaciju mladeži.²⁷ **Ulice u Zagrebu i Bjelovaru.**

Karaman Srećko. Pjesnik i kulturni djelatnik. Za vrijeme NDH službovao u upravnoj službi u Dalmaciji. Preživio Bleiburg, od tada po izbjegličkim logorima, a od 1947. u emigraciji u Argentini. Tamo je objavljivao svoje radove u više emigrantskih časopisa.²⁸ **Ulica u Zagrebu.**

²³ Isto, 66.

²⁴ Isto, 75.

²⁵ Isto, 86.

²⁶ Isto, 138.

²⁷ Isto, 177.

²⁸ Isto, 181-182.

Klarić Branko. Pjesnik. Za vrijeme NDH radi u Zagrebu kao činovnik. Suradivao u ustaškom glasilu *Hrvatski narod*. Objavio više zbirke pjesama. Primjerice u *Svjedočanstvu zemlje* iz 1944. nalaze se pjesme posvećene poglavniku Anti Paveliću, Juri Francetiću, 10. travnju itd. (*Psalam za Hrvatsku i za Poglavnika, Ustaši koji je pao, Travanjski navještaj, Ustaška Lađa*). Ubijen prilikom povlačenja s Bleiburga.²⁹ **Ulica u Zagrebu.**

Kojaković Pero. Pristalica HSS-a koji nakon proglašenja NDH u Župi Dubrovačkoj uvodi Seljačku zaštitu u ustaški pokret, a sam stupa u 369. pojačanu pješačku pukovnicu, dobrovoljačku Hrvatsku legiju koja će poći na Istočno bojište. Poginuo je prilikom izvidničkog zadatka na putu uz Don prema Staljingradu. Cijelo vrijeme ratovanja na istočnom bojištu pisao je većinom domoljubne pjesme, koje su tiskane 1943. u Dubrovniku pod naslovom *Legionarski stihovi*.³⁰ **Ulica (Put Pere Kojakovića) u Čibači (općina Župa Dubrovačka).**

Kren Vladimir. General i zapovjednik zrakoplovstva NDH, ustaški pukovnik. Obnašajući dužnost zapovjednika zrakoplovstva putovao u Italiju, Bugarsku, Njemačku (u pratnji Ante Pavelića prilikom posjeta Hitleru 1941.). Presudom Okružnog suda u Zagrebu (22. X. 1948.) osuđen je na smrt.³¹ **Ulica u Davoru.**

Lukas Filip. Od 1928.-1945. predsjednik je Matice hrvatske. Godine 1943. potpisuje kao glavni urednik u ime nakladnika Glavnog ustaškog stana svojevrsni enciklopedijski priručnik *Naša domovina*, svezak 1 i 2. Lukasova djela itekako su odraz njegovih veličanja Pavelića, ustaša i NDH. Njegov zbornik *Naša domovina*, u prvom svesku donosi Pavelićevu sliku i nosi naslove "Hrvatska zemlja – hrvatski narod – hrvatska povijest – hrvatska znanost". Zbornikom inače prikazuje uspjehe ustaštva. Zanimljiv je i njegov govor na sjednici Matice hrvatske održane 29. IV. 1941. koji je završio poklikom "neka Bog ispuni poglavnikove i naše želje i neka živi ostvaritelj nove Hrvatske dr. Ante Pavelić". Katolička konzervativna udruga U ime obitelji podnijela je zahtjev za reviziju presude Lukasu. Županijski sud u Zagrebu je 2017. poništio presudu Okružnog narodnog suda u Zagrebu iz 1945. godine.³² **Ulica u Zagrebu – Ivanja Reka i Zadru. U Kaštel Starom osnovna škola nosi ime po njemu odakle je rodnom.**

Makanec Julije. Kao gradonačelnik Bjelovara odmah poslije početka travanjskog rata, 8. IV. 1941. sudjeluje u organiziranju te vodstvu (s I. Mrakom) bjelovarske vojne pobune. Istoga je dana proglasio u Bjelovaru uskrснуće hrvatske države. Poslije uspostave NDH imenovan je stožernim pobočnikom u Ustaškom stožeru

²⁹ Isto, 190-191.

³⁰ Isto, 192.

³¹ Isto, 207-208.

³² Isto, 243.

Bilogora sa sjedištem u Bjelovaru. Od 1942. u zapovjedništvu Ustaške mladeži preuzima dužnost pročelnika za duhovni odgoj. Objavljivao ustaške ideološke radove te brošure za mladež (npr. *Ustaške vrline*). U ožujku 1943. imenovan je izvanrednim profesorom filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a od 13. listopada iste godine ministar je narodne prosvjete. Na tom položaju ostaje do kraja NDH.³³ **Ulica u Bjelovaru.**

Nevistić Franjo. Nakon osnutka NDH radio je kao tajnik u kabinetu ministra pravosuđa. Uoči Božića 1944. postavljen je za stožernika Sveučilišnog stožera, a 2. I. 1945. za glavnog urednika tjednika *Spremnost* (glasilo ustaškog pokreta). Ovaj tjednik nastojao je dokazati ispravnost ustaškog vojno-političkog vezanja za Njemačku i Italiju (do rujna 1943.), ustašku revoluciju prikazati kao borbu za hrvatsku državu, a NOP kao velikosrpsku pobunu protiv hrvatske države pod vodstvom komunista podržanih od Sovjeta. U svibnju 1945. povlači se u Austriju, a potom preko Italije u Argentinu (ožujak 1947.). U emigraciji je bio glavni tajnik organizacije »Hrvatski domobran« i Hrvatsko-argentinskog kulturnog kluba.³⁴ **Ulica u Zagrebu u kojem je osnovana i zaklada koja nosi njegovo ime.**

Nikolić Vinko. U NDH najviše se bavio književno-prosvjetnim i odgojnim radom u vojsci; imao čin satnika. Bio je stožerni pobočnik za uljudbu u ustaškom stožeru za Zagreb, zatim 1942.–1943. u Promičbenom odjelu Zapovjedništva Ustaške mladeži. Uspio pobjeći u Argentinu. Napisao je stotine huškačkih rečenica ispunjenih mržnjom protiv Srba, dok s druge strane prema pisanju Slavka Goldsteina nisu pronađene takve i protužidovske rečenice jer se u emigraciji glavni financijski podupiratelj Nikolićeve *Hrvatske revije* Ivo Rojnica trudio da u Argentini, pa i u Izraelu, uspostavi dobre poslovne i druge veze s tamošnjim Židovima. Vjerojatno je Nikolić već za vrijeme NDH pripadao onom dijelu ustaških intelektualaca, ne baš osobito brojnih, koji su ustaški zločin nad Židovima nerado podnosili kao neizbježivu cijenu koju treba platiti Hitleru za njegov dobrohotni patronat nad uspostavljanjem i održavanjem »nezavisne« hrvatske države. Uza sva vraća se u Hrvatsku 1991. Godine 1993. imenovan je za zastupnika u Županijskom domu Sabora Republike Hrvatske, a 1995. Franjo Tuđman odlikovao ga je Redom kneza Trpimira s ogrlicom i Danicom koji se dodjeljuje hrvatskim i stranim ministrima i drugim visokim dužnosnicima za izniman doprinos neovisnosti, cjelovitosti i međunarodnom ugledu Republike Hrvatske, za izgradnju Hrvatske i razvitak odnosa Hrvatske i drugih zemalja.³⁵ **Ulica u Petrinji i Mlini (Župa dubrovačka).**

³³ Isto, 252-253.

³⁴ Isto, 293.

³⁵ Isto, 294-295.

Oršanić Ivan. Jedan je od najaktivnijih članova ustaške skupine (pokreta) u domovini prije rata. U NDH među vodećim je ustaškim dužnosnicima. U srpnju 1941. imenovanje poglavnikom i članom GUS-a, a potom i upravnim zapovjednikom Ustaške mladeži, na kojoj dužnosti ostaje do svibnja 1944., kada je imenovan državnim savezničarom Glavnog saveza staliških i drugih postrojbi. Bio član Hrvatskoga državnoga sabora. Bio je i državni tajnik za promidžbu u Ministarstvu udružbe. Jedan je od najpovjerljivijih Pavelićevih suradnika.³⁶ **Ulica u Zagrebu.**

Sugja Ante. Kao bivši dužnosnik dubrovačkoga HSS-a pristupa ustašama 1941. Šalje Anti Paveliću iste godinu izjavu u kojoj stoji: "Odobravamo rad Poglavnika kao tvorca NDH i obećavamo da ćemo taj rad pomagati da se naša država očuva i obrani od svakog".³⁷ Imenovan generalnim konzulom NDH koji je predstavljao državu u inozemstvu (diplomatski predstavnik). Savjetnik u poslanstvu NDH u Rimu od kolovoza 1941., odakle odlazi za generalnog konzula u Prag. U studenome 1942. imenovan nadsavjetnikom u MVP. Godine 1943. nadsavjetnik je i otpravnik poslova NDH u Rimu, a 13. XII. 1943. premješten u poslanstvo NDH u Veneciji do 1945. Nakon povlačenja 1945. iz Hrvatske živio u emigraciji u Argentini.³⁸

Ulica u Dubrovniku.

Šarić Ivan. Nadbiskup Vrhbosanske nadbiskupije i pisac. Za vrijeme NDH objavio nekoliko pjesama Poglavniku, npr. *Kad sunce sja*, *Poglavniku Oda* koja je izišla uoči Božića 1941. Sudjelovao je u radu biskupskih konferencija 1941. i 1945. u Zagrebu. Iskazivao naglašenu podršku Paveliću, NDH i ustašama.³⁹ U svibnju 1945. odlazi u emigraciju, najprije u Austriju, a zatim u Španjolsku, umire u Madridu 1960. godine.

Ulica u Zagrebu – Ivanja Reka.

Šprljan Josip. Nakon kapitulacije fašističke Italije Glavno ravnateljstvo za unutarnju upravu MUP-a NDH imenovalo ga je 7. listopada 1943. godine za načelnika Općine Vodice. Tražio je od ministra Bulata da mu pošalje ustaše iz toga kraja kako bi se na njih mogao osloniti prilikom uspostave ustaške uprave u Vodicama.⁴⁰ **Ulica u Vodicama.**

³⁶ Isto, 302-303.

³⁷ Franko Mirošević, "Hrvatska seljačka stranka u dubrovačkom kotaru 1941.", *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 43 No. 3, 2011., 881-893.

³⁸ Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941.-1945., Zagreb 1997., 372.

³⁹ Hrvoje Matković, *Povijest Nezavisne Države Hrvatske*, Zagreb 2002., 126., Petar Jeleč, "Odnos nadbiskupa Ivana Ev. Šarića prema ustaškoj vlasti", *Prilozi*, 41, 2012., 107-128.

⁴⁰ Nikica Barić, *Ustaše na Jadranu*, Zagreb 2012., 115.

10. travnja. Aluzija je više nego jasna. Dana 10. travnja 1941. proglašena je NDH, i taj dan se tijekom Drugog svjetskog rata slavio kao državni praznik. Unatoč odluci Ustavnog suda RH kojom je ime ulice proglašeno neustavnom jedinica lokalne samouprave i dalje ne mijenja ime. **Ulica u Slatinskom Drenovcu.**

Hranilović Marko i Soldin Matija

Riječ je osobama koje nisu povezane s NDH ali se mogu povezati s Ustaškim pokretom i njegovim nastajanjem u domovini. Smrt Hranilovića i Soldina postat će simboli ustaškog mučeništva koji će kroz njegovanje kulta biti nastavljen i za vrijeme postojanja NDH.⁴¹ **Ulice u Zagrebu.**

Javor Stjepan (Stipe). Riječ je pravaškome političaru koji nije povezan s NDH ali se može povezati s Ustaškim pokretom i njegovim nastajanjem u domovini. Smatra se da je bio Pavelićev zamjenik u domovini. Radi sudjelovanja u ubojstvu prorežimskog novinara Tonija Schlegela osuđen na 20 godina zatvora. Tijekom istražnog postupka bio izvrgnut teroru. Umro je u zatvoru. Smrt Javora postat će simbol ustaškog mučeništva koji će kroz njegovanje kulta biti nastavljen i za vrijeme postojanja NDH, a tada će jedna od glavnih zagrebačkih ulica nositi ime po njemu (današnja Praška).⁴² **Ulica u Bjelovaru i Brinju gdje je rođen.**

Spomen ploča u Zagrebu s natpisom NDH.

Tente Frane. Nakon Drugog svjetskog rata veličao NDH i Antu Pavelića zbog čega je osuđen na tri godine zatvora s prisilnim radom. Kaznu je služio u Kazneno-popravnom domu Lepoglava. Umro je 8. studenog 1948. u KPD Lepoglava.⁴³ **Murali (zidni grafiti) u Splitu i Solinu (Mravince)** kojima se implicira herojstvo i mučeništvo Tentea.

c) Stranačka obilježja

Hrvatska čista stranka prava

Na službenim web stranicama ove političke stranke u rubrici „znakovlje“ vidi se zastava s natpisom „Za dom spremni“ (<http://hcsp.hr/znakovlje/>). U rubrici „organizacija“ vidi se da se Klub žena te stranke zove

⁴¹ Tomislav Jonjić, "Proces Hranilović-Soldin. Prilog poznavanju postanka ustaškog pokreta". U: Tomislav Jonjić i Zlatko Matijević (ur.) Hrvatska između slobode i jugoslavenstva (str. 169-196). Zagreb 2009.; Mario Jareb, Ustaško-domobranski pokret od nastanka do travnja 1941. godine, Zagreb 2009., 97.

⁴² Mario Jareb, *Ustaško-domobranski pokret od nastanka do travnja 1941. godine*, Zagreb 2009., 461-462.

⁴³ Blanka Matković, "Prilog poznavanju povijesti grada Splita i okolice u poratnom razdoblju (1946. – 1947.): nepoznati detalji iz dosjea Frane Tente", *Tusculum*, Vol. 10 No. 1, 2017., 145-159.